

BOSHLANG'ICH SINFLARDA DIDAKTIK O'YINLARDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI

Xudayqulova Fazilat Bo'riyevna
Chirchiq davlat pedagogika universiteti
fazilatxudayqulova@gmail.com

Annotatsiya: Bu maqolada didaktik o'yinlar haqida ma'lumot va boshlang'ich sinf darslarini samarali tashkil etish usullari, afzalliklari yoritilgan. Matematika, ona tili va o'qish savodxonligi fanlarida qo'llash mumkin bo'lgan didaktik o'yinlardan namunalar keltirilib, ularning ta'riflari va qo'llash usullari bayon qilinadi.

Kalit so'zlar: Matematika, aqliy rivojlanish, metod, uslub, ta'lim, islohot, didaktik o'yin, pedagogik texnologiya.

Bugungi kun ta'lim jarayonida ilg'or pedagogik texnologiyalardan keng foydalanish, uzluksiz ta'limni fan va ishlab chiqarish bilan integratsiyalashuvi, ta'lim berishning ilg'or pedagogik texnologiyalari va zamonaviy o'quv - uslubiy majmualarning yaratilishi, pedagogik jarayonlarni tashkil etish va boshqarish tizimini takomillashtirishda o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishga asos bo'lmoqda.

Bu o'z navbatida pedagoglarning jahon miqyosdagi yutuqlarni, ilmiy asoslangan innovatsiyalarni tadbiq etgan holda pedagogik jarayonlarni ilmiy asosda tashkil etish va boshqarish, shuningdek, pedagogik jarayonlarning samaradorligini ta'minlashga xizmat qiluvchi didaktik o'yinlardan foydalanish ahamiyatini oshishiga sabab bo'lmoqda.

Didaktik o'yinlarning asosiy turlari intellektual (aqliy) va harakatli hamda aralash o'yinlardan iborat. Bu o'yinlar ishtirokchilarda aqliy - jismoniy, axloqiy, psixologik, estetik, badiiy tadbirkorlik, mehnat va boshqa ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi.

Didaktik o'yinlar - muayyan ta'limiy maqsadlarga erishishga, mavzularni yanada mustahkamlashga, chuqurlashtirishga qaratilgan bo'ladi. Har bir didaktik o'yinni o'tkazishda biror bir vazifa maqsad qilib olinadi. Didaktik o'yinlar yordamida o'quvchilar mavzuga yanada ko'proq tushunadi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun didaktik o'yinlar bilim olishning faollashtiruvchi turlaridan biri bo'lib, o'quvchilarda mustaqil tafakkur, og'zaki va yozma nutq, jamoa bo'lib ishlash, do'stlik ko'nikmalarini shakllantiradi.

O'yinning maqsadi- ta'lim olishga, fanga, kitobga qiziqish uyg'otish va diqqatini ta'lim jarayoniga qaratishdir. Didaktik o'yin bolalarda bilish jarayoniga jonli qiziqish uyg'otadi va yangi ma'lumotlarni qabul qilishga yordam beradi. Bu kabi o'yinlar bolalarning atrof-muhit haqidagi tasavvurlarini kengaytirilishiga, chuqurlashtirilishiga, tartibga solishga, qiziqish va qobiliyatlarini rivojlanishiga yo'naltirilgan bo'lishi lozim. O'z navbatida o'quvchilarda go'zal va boy ona tilimizdan g'ururlanish, axloqiy qadriyatlarimizni e'zozlash kabi sifatlarni shakllantiradi.

Didaktik o'yinlarni tanlashda o'quvchilarga bilim va tarbiya berishning quyidagi tartib qoidalariga rioya qilinadi:

★ Didaktik o'yinlar tanlash va ulardan foydalanishda o'quvchilarning yosh xususiyatlari hisobga olinadi;

★ Tanlangan har bir o'yin o'quvchilarga sistemali bilim berish, malaka va ko'nikmalar hosil qilish bilan birga ularning barkamol shaxs bo'lib yetishishiga ruhan tayyorlaydi;

Didaktik o'yin turlarini tanlash mezonlar quyidagilardan iborat:

- ishtirokchilar tarkibiga ko'ra;
- ishtirokchilar soniga ko'ra;
- o'yin jarayoniga ko'ra;
- vaqt meyorlariga ko'ra;

Dars jarayonida o'yinlarni to'g'ri tashkil etish va o'tkazishda vazifalar, qoidalar va ularning natijalarini tahlil qilish bosqichlarini aniq belgilab olish lozim. Quyida ona tili, matematika, o'qish darslarida qo'llanilayotgan bir necha didaktik o'yinlardan namunalar keltiramiz.

“XARIDOR” o'yini. Kerakli jigozlar: A 4 formatdagi qog'ozga mahsulotlar nomi va qiymati yoziladi (bir nechta). Kichik kartochkalarga savollar yoziladi. Savollar shu mahsulotlarni sotib olish ma'nosa keltiriladi.

Mahsulotlar yozilgan A 4 formatdagi qog'oz doskaga ilinadi va o'quvchilar kartoshkani tortib savollarga javobni doskaga yozib, bajaradilar. Didaktik o'yin shu shaklda davom etadi.

“**Quruvchi**”. Bu o'yindan o'quvchilarni guruhlariga bo'lib, o'tgan mavzuni yoki yangi mavzuni mustahkamlash qismida yoki darsdan tashqari mashg'ulotlarda foydalanish mumkin. O'qituvchi dastlab darsga tayyorgarlik ko'rib, qog'ozdan yoki penoplast bo'lakchalaridan «g'isht»chalar yasaydi va bu «g'isht»chalarga savol yozilgan qog'ozchalarni yopishtirib chiqadi. «G'isht»chalar soni o'quvchilar soniga teng yoki ko'p bo'lishi kerak. Guruhlarga «minora» yoki «devor» qurish uchun joy ajratiladi. har bir guruxdan bittadan bola chiqadi va «g'isht»chani olib savolni o'qiydi. Agar savolga to'g'ri javob topsa o'zlarining «maydon»chalariga teradilar. Agar noto'g'ri javob bersalar o'qituvchi «g'isht»chani olib qo'yadi.

O'yin shu taxlitda barcha o'quvchilar savollarga javob berib bo'lgunlariga qadar davom etadi. «Qurilish maydonchasi»da eng ko'p gisht tergan o'quvchilar guruhi g'olib sanaladi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarini kreativ fikrlashga o'rgatish jarayonida qo'llaniladigan ta'limiy o'yinlarni boshlang'ich sinf ona tili dasturi bo'yicha tahlil qilamiz

Boshlang'ich ta'lim davrida o'quvchilarning aqliy va jismoniy faoliyatini tashkil qilishda didaktik o'yinlar alohida o'rin tutadi. Matematika darslarida didaktik o'yinlardan foydalanish o'quvchilar zehni o'stirish, tez hisoblash ko'nikmalarini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Didaktik o'yinlar jarayonida o'quvchilar o'yin qoidalariga rioya qilishga, inoqlik hissi, dunyoqarashi shakllanib boradi.

Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki bugungi dunyo miqiyosida axborot kommunikatsiya tizimining yuksak darajada rivoj topib borayotganligi va bu boshqa sohalar qatorida ta'lim jarayoniga ham kirib keldi. Darslarni yanada sifatli tashkil etishga o'z ta'sirini ko'rsatayotganligi ehtiyojidan kelib chiqib, shuni aytish mumkinki,

boshlang'ich ta'lim o'qituvchisi texnika va texnologiyani chuqur bilishi, tahlil qila olishi va yangilik yaratilish darajasida bilimli va mahoratli bo'lishi juda muhim. Buning uchun darsni tashkil etish jarayonida barcha o'quvchilarga tushunarli, oson, qiziq bo'lgan usullarni tanlashi va qo'llay olishi, ko'rgazmali qurollardan foydalanishi, yangi ishlab chiqarilayotgan texnik vositalarni tadbiq qilishi, ta'lim oluvchilarni ijodiy, mustaqil ishlashga undashi, didaktik o'yinlardan to'g'ri va unumli foydalanishi maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Xodjamkulov, U. N.; Xudayqulova, F. B. (2021). Kelajak o'qituvchisi konsepsiyasi. O'zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlar, 2(3), 130-135.
2. Xudayqulova, F. B. (2022). Ta'lim tizimini boshqarish. O'qituvchi ilmiy uslubiy metodik va badiiy jurnali, 3(9), 69-72.
3. Худайкулова, Ф. Б. (2022). ЛАБОРАТОРИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ЛИЧНОСТИ В ОБРАЗОВАНИИ. *European Journal of Interdisciplinary Research and Development*, 10, 48-53.
4. Xudayqulova, F. B. (2021). Bo'lajak pedagoglarda kasbiy kompetentlikni shakllantirishning o'ziga xos xususiyatlari. *Academic research in educational sciences*, 2(CSPI conference 1), 1668-1671.
5. Темиров, Б. Б., & Худойкулова, Ф. Б. (2021). ХАРАКТЕРИСТИКИ ЛИЧНОСТИ УЧИТЕЛЯ СВЯЗАННЫЕ ОБМЕНОМ ИДЕЯМИ. *Экономика и социум*, (1-2), 496-499.
6. Худойкулова, Ф. Х. (2019). Узлуksиз таълим тизимида укувчиларда лингвистик компетенцияни шакллантиришда назарий билимлар бериш муаммолари. *Таълимдаги инновациялар ва ислохотлар контекстида замонавий кластер тизими*, 1(6), 117-120.
7. Atayeva N., Salayeva M., Hasanov S. Umumiy pedagogika. T., 2013 y.
8. Zunnunov A., Maxkamov U., Didaktika (Ta'lim nazariyasi). O.O'Yu uchun qo'llanma. T., Sharq, 2006y
9. N.U.Bikboyeva, E.Ya.Yangiboyeva va boshqalar, "Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasi", T.: "O'qituvchi", 2005
10. Mahmudov A.X. Uzluksiz ta'lim jarayoniga kompetentlik yondoshuvini joriy qilishning didaktik asoslari // Uzluksiz ta'lim. 2012y. №4 . 8-12 betlar
11. Tolipov O'.No'monova N.Ta'lim-tarbiya jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalar. G'G' Xalq ta'limi.-Toshkent, 2002.-N 3.
12. Xudayqulova, F. B. (2020). Pedagogik mahoratning zamonaviy korinishi. *Umumtalim fanlarini oqitishda innovatsion metodikalar*, 4(1), 452-455.